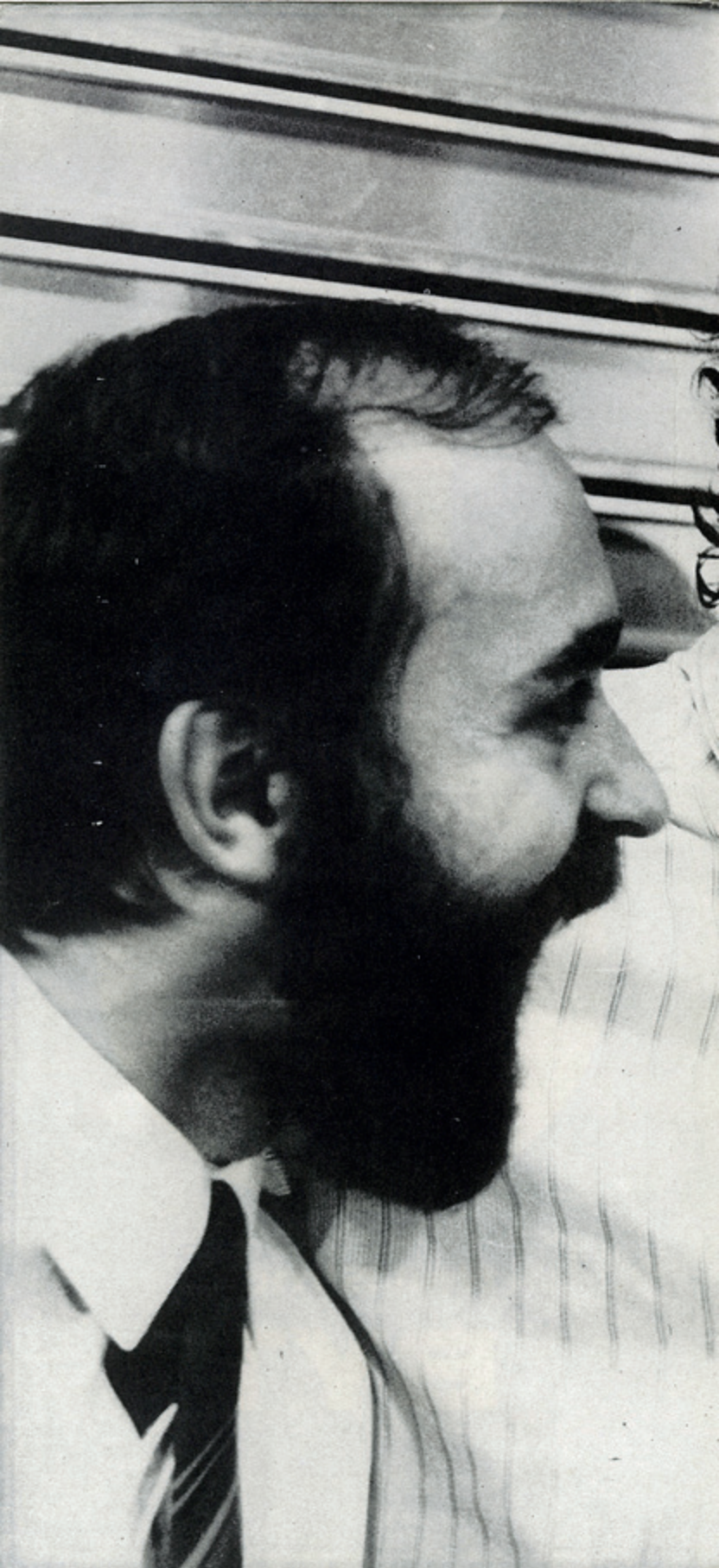

Neil Simon

BYT

DIVADLO ANDREJA BAGARA V NITRE
vznamenané „Za vynikajúcu prácu“ a „Za zásluhy o výstavbu“

---

37. SEZÓNA
264. PREMIÉRA

NEIL SIMON

BYT

Hudobná komédia napísaná podľa rovnomenného filmového scenára B. Wildera a I. A. L. Diamonda v dvoch častiach.

Preklad: Karol Dlouhý
Texty piesní Hala Davida prebásnil Tomáš Janovic
Hudba: Burt Bacharach

Dramaturgia: Ján Laca
Scéna: Milan Ferencík
Kostýmy: Luba Obuchová

Hudobná spolupráca: Zdeněk John a.h.
Nahrál Štúdio orchester Z. Johna a FISYO – Praha
Dirigent: Dr. Štěpán Koníček
Hudobná réžia: Jiří Zobač a.h.
Choreografia: Jozef Sabovčík a.h.
Korepetície: Eugen Gnoth a.h.

Réžia: KAROL SPIŠÁK

PREMIÉRA 28. FEBRUÁRA 1987

Riaditeľka: Zaslúžilá umelkyňa Hilda Augustovičová
Vedúci umeleckého súboru: Karol Spišák

OSOBY A OBSADENIE

CHUCK BAXTER	MARIÁN SLOVÁK
J. D. SHELDRAKE	PAVOL VIŠŇOVSKÝ
FRAN KUBELIKOVÁ	EVA PAVLÍKOVÁ-KUBOŠIOVÁ
DOBITCH	ANTON ŽIVČIC
KIRKEBY	DUŠAN LENCI
JESSE VANDERHOF	IVAN VOJTEK st.
SYLVIA /	
VIVIEN /	JANA BITTNEROVÁ
GINGER /	
OŠETROVÁTEĽKA /	
	Zaslúžilý umelec
Dr. DREYFUSS	JOZEF DÓCZY
PEGGY OLSONOVÁ	EVA HLAVÁČOVÁ
MARGE	MARTA SLÁDEČKOVÁ
KARL KUBELIK	PETER STANÍK
PODNIKOVÝ LEKÁR /	JÁN KUSENDA
NOČNÝ STRÁŽNIK /	

Predstavenie vedie: Michal Kožuch

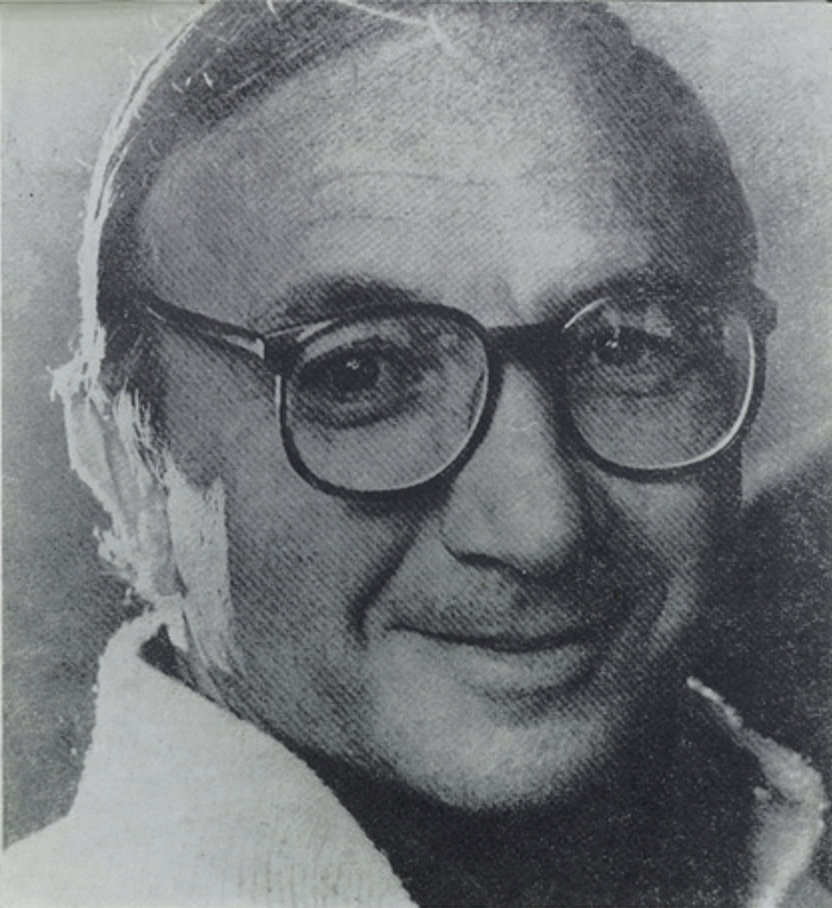
Text sleduje: Jana Koleničová

Reprodukcia hudby a zvukov: Jiří Bárta

Svetlá: Bernard Šiška

Javiskový majster: Vojtech Ploščinský

Scénu, parochne a kostýmy vyrobili dielne DAB pod vedením
Ľubomíra Mojžiša.

NEIL SIMON

Americký autor našej hudobnej komédie NEIL SIMON, je známy z dlhého radu hier a filmov nakrútených podľa jeho predlôh, ktoré sa uvádzali v našich kinách i na televíznych obrazovkách. Už pred 20. rokmi sa hovorilo, že na Broadway to vyzerá tak, ako by tu bol permanentný festival Neila Simona. Ale dvadsať rokov prešlo a festival trvá stále, lenže akoby sa stal svetovou akciou a atrakciou. A to nielen pre komediálny žáner...

Pri jednom z rozhovorov po premiére „Kúsky z perníka“ na Broadway, Neil Simon prehlásil: „... ja vlastne nikdy nezačínam písať s úmyslom stvoriť komédiu. Vždy začínam s premýšľaním o všetkých tragických rysoch svojich postáv.“

Na začiatok je potrebné povedať, že do roku 1970, kedy bola napísaná a po prvý raz inscenovaná táto komédia, bol Neil Simon považovaný za autora, ktorý píše vyslovene iba komediálny a veseloherný žáner. Jeho komédie dosahovali astronomického počtu repríz, ako v Spojených štátoch, tak i v Európe. Preto jeho hra „Kúsky z perníka“ bola prijatá s istým prekvapením, lebo pri zachovaní brilantného komediálneho žánru, vrátane umne vystavaných komediálnych scén – zaznel z tejto hry hlboký a bolestný tón o ľudskej opustenosti v modernom svete. V odbornej tlači sa hovorilo o výnimke v Simonovej tvorbe, hoci jeho komika sa vždy pohybuje vo svete utláčaných ľudí, ktorí, aby neboli smiešni, radšej sa veľmi prefikane sami zosmiešňujú.

Autor však túto výnimočnosť nepociťoval a v polemikách vysvetľoval svoju doterajšiu tvorbu a právo dramatika vidieť dnešný svet a ľudí v ňom v širokom spektre, ktoré v sebe za-

hrnuje smiech i slzy. Simon svoje tvrdenie dokázal i v ďalšej tvorbe. A tak sme sa mohli čoskoro dočítať v americkej odbornej literatúre, že: „Simon nechápe komédiu ako samoučelný stroj na smiech. Jeho hry majú vždy ľudské jadro, vznikajú z ľudských problémov. Nie sú umele vykonštruované – ich predobrazom sú ľudské príbehy. Sú to komédie určené k smiechu i k plaču.“

Vráťme sa však k počiatkom Simonovej tvorby.

Narodil sa 4. júla 1927 v New Yorku a po skončení základného vzdelania sa zapísal na medicínu, ale už počas štúdia pochopil, že povolanie lekára nie je jeho celoživotným poslaním. Opustil preto lekársku fakultu a začal, najprv v spolupráci s bratom, písať pre televíziu, avšak bez väčšieho úspechu. Ten mu nepriniesla ani jeho prvá celovečerná hra „Pod' a fúkni si do svojej trubky“ z roku 1958. Nasledoval pokus v oblasti muzikálu „Moja maličkosť“, ale i naďalej zostal neúspešným začiatčikom.

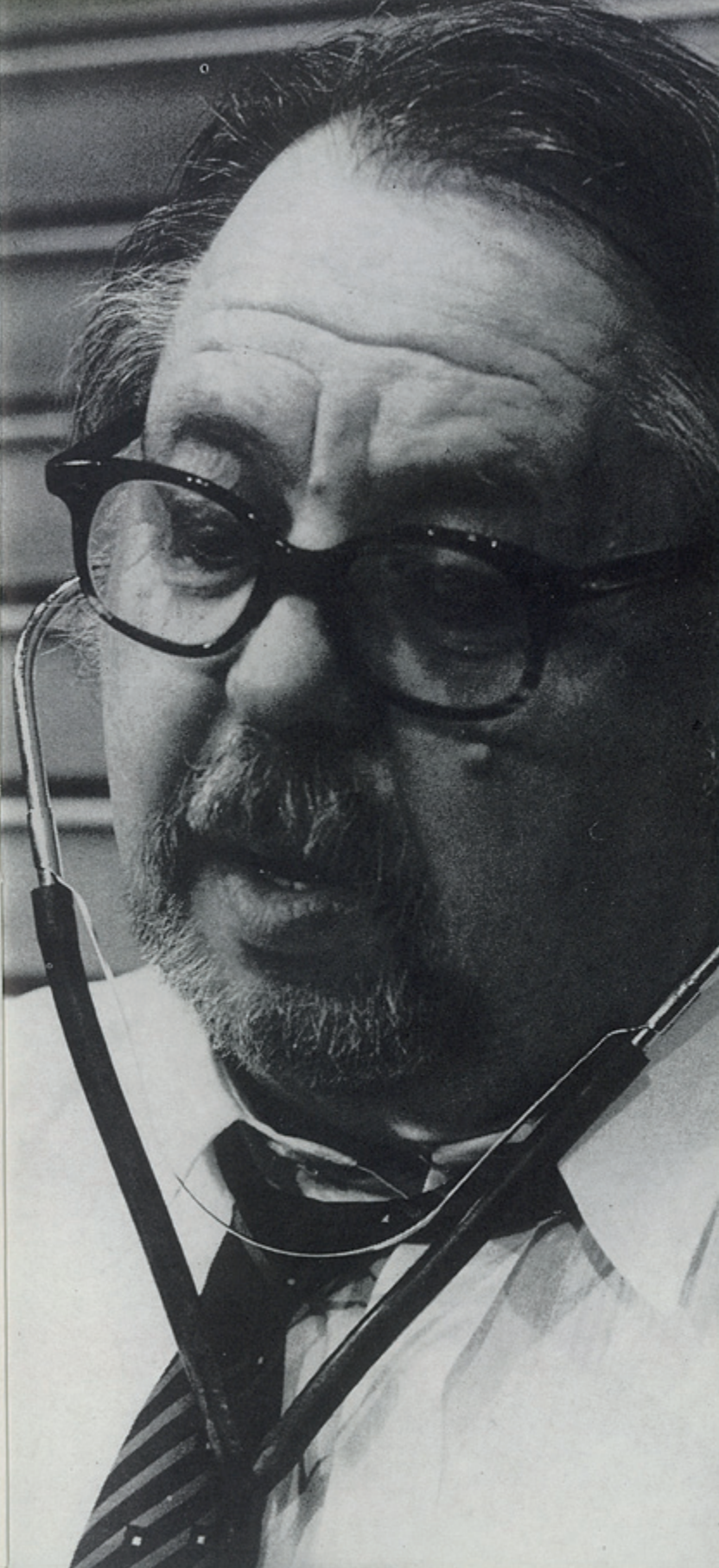
Bola to až sezóna 1963/64, kedy bola na Broadway uvedená jeho komédia „Bosé nohy v parku“, ktorá mu prieniesla slávu až do dnešných dní a odvtedy divadelný svet, tak strašne hladný po dobrých veselohrách, netrzeplivo očakáva každú jeho novú hru.

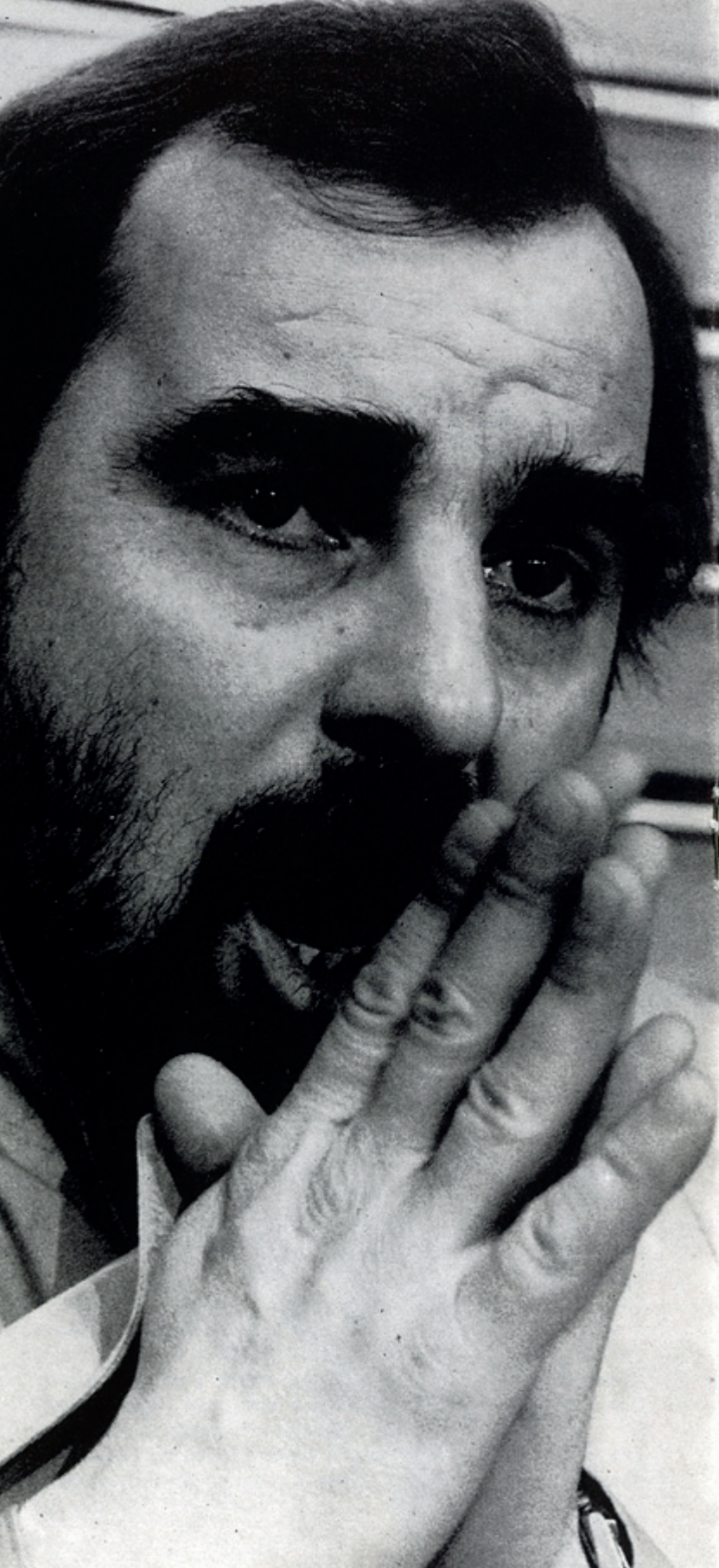
Uveďme aspoň niekoľko jeho najznámejších hier – komédií: „Čudný pár“ 1965 (v DAB uvedený 1968), ktorá v tom istom roku získava cenu „Tony Award“, roku 1966 píše Neil Simon podľa scenára talianskeho filmu Cabriine noci libreto k muzikálu „Sladká Charity“, nasledovala komédia „Deva posadnutá hviezdami“, komédia „Apartmán 719“, ďalší muzikál „Sluby – chyby“, čo je dnešný náš Byt. V roku 1970 mala premiéru hra „Kúsok z perníka“, nasledovali „Väzeň z Druhej avenue“, „Vstúpte“, „Každý má svojho Leona“, „Blázni“ a v decembri 1984 mala v Los Angeles predpremiéru jeho autobiografická komédia „Biloxi blues“. Veľa jeho hier bolo po divadelnej premiére prepracovaných do filmovej podoby s rovnako veľkým úspechom (Bosé nohy v parku, Zajatca Druhej avenue a ďalšie), uvedené i v našich kinách.

O úspešnosti Simonových hier nás môže presvedčiť i citát z pera amerického dramatika Williama Goldmana:

„... každý vie, že Neil Simon je populárny dramatik, ale nie každý vie a kým je to populárny dramatik. Stačí však, keď začneme zratúvať broadwayské predstavenia v 60. rokoch: Simon mal približne rovnaký počet inscenácií ako Edward Albee. Lenže Simon mal viac predstavení ako Albee. I Tennessee Williams mal asi rovnaký počet inscenácií. Ale Simon mal viac repríz ako Williams. V skutočnosti mal Simon viac predstavení ako Albee a Williams dohromady. A William Inge? Ten mal v 60. rokoch ťažké obdobie, ale ak vezmeme do úvahy i jeho hry, tak mal Simon viac repríz, ako Albee, Williams a Inge spolu. Pridajme i Arthura Millera. A stále bude mať Simon viac predstavení, ako Albee, Williams, Inge a Miller dokopy. Simon má dokonca viac predstavení ako Albee a Williams a Inge a Miller a Pinter a Osborne dovedna. A ak pridáme i známeho skladateľa populárnych muzikálov Richarda Rodgersa? – Prosím, pridajme! Simon má viac repríz ako Albee a Williams a Inge a Miller a Pinter a Osborne a Rodgers dohromady!“

Simonov príspevok k tomu, aby sa z Bytu stal muzikál, či, ako v našom prípade, hudobná komédia, je na prvý pohľad minimálny.

Kto pozná film, nájde tu všetko tak, ako to bolo na plátne, takže sa až človek čuduje, prečo je ako autor javiskovej podoby Bytu uvedený Neil Simon a nie Wilder s Diamondom.

Lenže to, čím Simon prispel, je veľmi dôležité a prezrádza majstrovskú ruku skúseného dramatika. Svoju javiskovému libretu nemohol dať pohyblivosť kamery, ale dal mu pohyblivosť vnútornú. Pripísal totiž scény, v ktorých sa na javisku ako by všetko zhmotňovalo, čo si hlavný hrdina predstavuje – všetko to, o čom len môže snívať. Dodal konfrontáciu toho, čo by malo byť, keby to bolo, tak ako si to hrdina predstavuje s tým, čo je, čo potom dáva komédii hlbší rozmer – a čo viac, zvyšuje jej komický, humorný, ale aj sociálny účinok.

Okrem toho pripísal Simon hlavnému hrdinovi Chuckovi monológy a využil tak naplno to, čo film nemá a nikdy mať nemôže: možnosť priameho dialógu s publikom.

HAL DAVID a BURT BACHARACH

je textársko skladateľská dvojica, ktorá dala našej hre práve to, čo robí hudobnú komédiu hudobnou komédiou, totiž piesne. Obaja sú dobre zohraným tímom, ktorých spoločné diela sú dobre známe z gramofónových platní, televíznej obrazovky a predovšetkým z filmov. Bacharach a David pracujú v Hollywoode a Byt je ich prvým a zatiaľ aj posledným výletom z Hollywoodu na Broadway a z filmu do divadelného muzikálu.

Byt nesie neklamnú pečať ich štýlu, ich osobnosti a tiež doby, v ktorej muzikál vznikol. Možno povedať, že po Bersteinovi a jeho West Side Story a pred Sondheimom je Bacharach vlastne druhá injekcia vážnej modernej hudby do žíl amerického hudobného divadla.

V Bacharachovi akoby sme počuli ozveny z Prokofjevovho Romea a Júlie, či klasickej symfónie a zároveň i poučenie z rockovej hudby (zvlášť v typických Bacharachových rockových valčíkoch) a ohlasy Beatles... Bacharach sa nebojí zvýšiť trošku hladinu decibelov (i keď ani zďaleka nie tak, ako je to u nás zvykom), ale to všetko iba preto, aby tým pôsobivejšie vyznela krásna pieseň „Načo sa na lásku spoliehať“ len s gitarou a v pianissime, ku ktorej sa postupne pripája gradujúci orchestrálny sprievod... Tá hudba, vo svojom kontraste hluku a nehy, obdivuhodne korešponduje s našou komédiou a s jej celkovým zmyslom. Veď, čo môže byť nemorálnejšie ako náš príbeh – a predsa končí hlbokou morálkou.

Je to príbeh dobra a zla, predajnosti a čistoty, ale ani zďaleka nie je to príbeh čierno-biely...

Je to príbeh o láske, na ktorú musíme veriť navzdory všetkému...

Je to komédia o strašných porážkach a predsa o slávnom víťazstve...

Komédia, pri ktorej sa môžeme váfať od smiechu a pritom si tajne utierať slzy...

Tajne!

Pretože to nie sú iba slzy smiechu...

FRAN Načo sa na lásku spoliehať,
aj keď viem, že býva strhujúca.
Potom však príde – sny ti zrúca,
viem, láska nie je láskavá.

Načo sa na lásku spoliehať.
Je to len trápenie vytúžené,
ktoré nás stále kamsi ženie.
Viem, láska nie je láskavá.

Aj keď ti povie: mám ťa rád,
keď k tebe náhodou nežný býva.
Možno si dlhé chvíle kráti.
Nečakaj, že večer sa ti vráti.

Načo sa na lásku spoliehať.
A načo vždy dúfať, že ťa stretne –
Láska – to sú len slová vzletné.

FRAN A CHUCK: Viem, láska nie je láskavá.

CHUCK: Načo sa na lásku spoliehať.
Dáš srdce niektorej, to sa stane.
Tá ti ho vráti doráňané.
Viem, láska nie je láskavá.

Aj keď jej povieš: Mám ťa rád,
keď k tebe náhodou nežná býva.
Možno si dlhé chvíle kráti.

FRAN: Nečakaj, že večer sa vráti.

CHUCK A FRAN: Načo sa na lásku spoliehať?
A načo vždy dúfať, že ťa stretne –
Láska – to sú len slová vzletné.
Viem, láska nie je láskavá.

Neil Simon O SMIECHU

Ak ideme po stopách smiechu, v duchu sociálnej psychológie, zistíme, že úprimný smiech je možný len medzi partnermi. Ináč sa smejem, keď mi rozpráva anekdotu podriadený, ináč sa smejem, keď ju ja rozprávam svojim podriadeným a celkom ináč sa rozosmejem, keď ju rozprávam v kruhu rovných.

Keď sa stráca smiech v partnerskom vzťahu manželstva, je to jeden z najcitlivejších ukazovateľov, že vzniká asymetria, alebo, že sa ustáľuje nejaké nezdravé ovzdušie. Vari ani nemusím zdôrazňovať, že smiech je intuitívna forma efektívneho prejavu, ktorá je vôľou celkom neovládateľná. Nemožno sa smiať na rozkaz. A preto je celkom slabomyseľné, keď žena vyčíta mužovi, že sa už rok doma nezasmiala. Je to len príznak toho, že to už jeden rok doma neklape.

Samotný úsmev je ponukou priateľstva. Keď naznačujem priateľsky sa dohovoriť, ponúkam úsmev a úsmev aj vyžadujem.

Existuje však aj úsmev vyslovene terapeutický – liečivý úsmev. Kto vie, napríklad, pochopiť smiešnosť manželského sebazničujúceho sporu a kto sa pritom vie zasmiať, začína byť nezraniteľný.

V živote človeka sú rôzne pozastavenia. Nazval ich honosným menom – Jubileum. Jubileá však určujú iba plynutie času, meraného istými kodifikovanými úsekmi: rok, mesiac, deň, hodina. Vymysleli sme si prežitie štvrt' alebo polstoročia, dokonca sme si zato priznali i finančné odmeny, ak sme v takom istom rozsahu boli v pracovnom pomere, bez ohľadu na vykonanú prácu. Každoročne oslávime svoje narodeniny, bohato si pripomenieme striebornú, zlatú či diamantovú svadbu, atď. Lenže dnešné jubileum, ktoré pripomíname KAROLOVI SPIŠÁKOVI, režisérovi a umeleckému šéfovi DAB, zotrela abstrakciu času, pretože čas sa tu zmenil na hodnotový pojem. Dnešná inscenácia je jeho 50. tvorivou prácou v DAB od roku 1964. Začínal v žánri commedie dell'arte. Na VŠMU naštudoval Držičovho Sváka Maroje a Švarcovho Šarkana, ktorým tleskali diváci i v Juhoslávii, v Západnom Nemecku a v Anglicku. Tento žánr si potvrdil aj vo svojej prvej inscenácii v DAB, v Goldonihom Škriepkach v Chiozze, neskôr v Plautovom Chvastúňovi a naposledy znova v Goldonihom Klamárovi (1975). Spočiatku sa opieral o vynikajúce texty autorov, ako je Shaw, Hellmanová, Williams, Flaubert, Heltai, Casona, Čapek... Silné témy naplnil hlbokou ľudskosťou. Až dvanásť inscenácia bola hrou slovenského autora, Tajovského dráma Smrť Ďurka Langsfelda, ktorá dosiahla nebývalý počet repríz. Potom už v jeho repertoári začali hrať prim Bukovčan, Zahradník, Kákoš, neskôr dával priestor i autorom-prvolezcom: Ballek – Šulaj, Škreko, Hudec – Valo, Feldek. Slovenská dramatická tvorba mu nahradila svetových autorov. Od relatívnej istoty kráčať k nepoznaným brehom. A úspešne! Vysoká reprízovosť, divácky záujem, nepoľavenie z myšlienkového posolstva a umeleckosti... Z päťdesiatich inscenácií uviedol dve pätiny slovenských hier. Uctyhodný počet! Z ruskej klasickej tvorby uviedol iba Ostrovského Búrku. Bližšie mu boli pôvodné sovietske hry so svojimi pravdivými a nesmierne životnými témami. A tak starších autorov zamenil za najsúčasnejších: Roščin, Arbuzov, Šukšin, Braginskij-Rjazanov a Šatrov mu pomáhali – a on im – vyjadriť sa k dnešku. Jeho umelecké výsledky si všimli i v zahraničí a prizvali ho k spolupráci Bulhari i Gruzínci. Najviac si však oceňuje spoluprácu s pražským Národným divadlom, kde pred dvoma rokmi naštudoval Solovičov Meridián, ktorý je tam na repertoári až dodnes. Spišák tvorí nenápadne. Nemá rád herecký dril, technické kaukliarstvo, presilu hudby a zvukov. Na javisku chce mať partnera tvorivého, herca – človeka, ktorý sa prihovára človeku tak, aby si ten človek „hľadiskový“ uvedomil svoje človečenstvo...

Z KRONIKY DIVADLA

Západoslovenská pobočka Zväzu slovenských dramatických umelcov usporiadala v novembri 1986, pri príležitosti výročia VOSR v DAB už X. ročník prehliadky inscenácií z diel ruských klasikov a sovietskych autorov. Zúčastnili sa jej všetky zájazdové divadlá Západoslovenského kraja. Tvorivý prínos, ale aj polemickejšie súvislosti uvedených inscenácií, spoľahlivo a názorne zmapovali vzťah západoslovenských divadelníkov k významnému dramaturgickému rezervoáru, aký poskytuje ruská a sovietska dramatika. Prehliadka v pracovných diskusiách opätovne potvrdila, že zástoj ruskej a sovietskej dramatiky v umeleckej tvorbe slovenských divadiel nebýva formálny, ale má hlbšie a všestrannejšie opodstatnenie. Zo samotného podujatia sa zovšeobecnilo mnohé, nie bezvýznamné poznatky.

x X x

19. JANUÁRA 1987 usporiadal Klub slovenskej kultúry v Prahe literárny večer so spisovateľom Vincentom Šikulom. Do umeleckého programu prispeli aj naši herci: Adelka Gáborová a zaslúžilý umelec Jozef Dóczy s ukážkou z dramatisácie autorových poviedok, ktoré sme uviedli v našom divadle pod názvom Šikuliáda. Vystúpenie našich umelcov sa pražskému publiku veľmi páčilo, o čom svedčí aj ďakovný list tajomníka Klubu dr. Čelku.

x X x

UMELECKÁ BSP, v ktorej pracuje 24 členov umeleckého súboru, nositeľov strieborných odznakov, sa v tomto roku pokúsi získať zlaté odznaky. Popri dôslednej umeleckej tvorbe pomáha dramaturgickou, režijnou a scénografickou prácou ochotníckym divadelným súborom i mimo nášho okresu; jednotliví členovia chodia na besedy s pracujúcimi a s mládežou, recitovať pri rôznych spoločensko-politických podujatiach atď. V tejto činnosti sme v minulom roku (od 1. 1. – 20. XII. 86) zaznamenali 1 729 odpracovaných hodín.

x X x

1. JANUÁRA 1987 NASTÚPILA do nášho súboru herečka MARTA SLÁDEČKOVÁ. Pochádza z Trenčína, gymnázium vyštudovala v Novom Meste nad Váhom a odbor herectva na VŠMU 1981 v triede doc. Miloša Pietra a doc. Soni Korenčiovej. V tom istom roku prijala angažmán v DSNP v Martine, kde vytvorila niekoľko pekných postáv. V minulom roku dokončila dva filmy: Alžbetin dvor, kde hrala Táňu Hrubíšiovú a Hody, kde vytvorila postavu Ruženy. Televízni diváci ju mali možnosť vidieť v komédii A čo ja, miláčik? v postave Scarlet. Srdečne ju vítame v našom súbore a želáme jej mnoho úspechov na javisku i v živote!

